

A feltételes mód használata a bibliai görög nyelvben

Görög nyelvi tanulmány

Szűcs Sándor, 2001.

BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEK

a.) A feltételes mondatkapcsolat szerkezete:

Meghatározó mellékmondat = protasis

Meghatározott, következményt tartalmazó, ált. főmondat = apodosis

PÉLDA:

Ha ezt teszed (protasis) az fog történni, hogy ... (apodosis)

b.) A feltételes mondatkapcsolat jelentésében hordozhat időhatározói és okhatározói jelleget egyaránt.

A GÖRÖG FELTÉTELES MONDATSZERKEZETEK FAJTÁI

1. HATÁROZATLAN FELTÉTELES MONDATKAPCSOLAT (CASUS REALIS)

HASZNÁLATA:

A beszélő a feltétel valóságához/lehetőségéhez való viszonyát nem határozza meg, emiatt a *c. realis* elnevezés kissé félrevezető lehet, mivel csak a feltétel-következmény viszonya reális, nem a feltétel megcselekvése.

Az Úsz-ben a legszélesebb módon használt feltételes mondat szerkezet, közel 300 esetben fordul elő¹.

SZERKEZET:

a protasisban:

állítás: $\epsilon\acute{\iota}$ + indicativus, bármilyen actioban vagy tempusban

tagadás: $\omicron\upsilon$ + indicativus, bármilyen actioban vagy tempusban

az apodosisban: tetszőleges igemód

SPECIÁLIS ELŐFORDULÁSOK²:

a.) a klasszikus görögben előszeretettel használják ezt a szerkezetet olyan összefüggésekben, amelyekben a mellékmondat kevésbé hangsúlyos. Pl. $\epsilon\acute{\iota}$ βούλει - „ha akarsz, ha kedven tartja ...”, $\epsilon\acute{\iota}$ δοκεῖ - „ha jónak látod”, stb.

b.) a szerkezet jelölhet *okhatározói mellékmondatot*, különösen, ha az a múlttra vonatkozik.

c.) az $\epsilon\acute{\iota}$ + futurum indicativus helyett általában $\epsilon\acute{\alpha}\nu$ + coniunctivus használatos.

---

¹ J.L. Boyer: First Class Conditions: What do they Mean? Grace Theological Journal 2. (1981), pp.75-114.

² A klasszikus görög nyelvi példákat tekintve lásd: E. Bornemann-E. Risch: Görög nyelvtan, pp. 295.

PÉLDÁK AZ ELŐFORDULÁSRA:

I. A határozottan feltételes mondatkapcsolat és a realitás (valóságos következmény szembeállítás)

A leggyakrabban „ha” particulával kifejezett feltételezés egy valódi hipotézisen alapul, tehát a feltételezés következménye teljesen reális, a valóságnak megfelelő *lehet*.

Jn 11:12

Κύριε, **εἰ κεκοίμηται** σωθήσεται – „Uram, *ha* elaludt, meggyógyul.”

A gyógyulás az alvás viszonylatában realitás, a halál viszonyában viszont nem!

Mk 4:23

εἰ τις ἔχει ὠτα ἀκούειν ἀκουέτω – „*Ha* valakinek van füle a hallásra, hallja!”

A hallásnak valós feltétele a fül megléte, ennek hiánya ugyanis kizárja, hogy a beszéd tartalma eljusson hozzánk. Az üzenet megértése azonban már egészen más!

Jn 10:37

εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι: - „*Ha* nem az én Atyám cselekedeteit teszem, ne higgyetek nekem!”

A cselekedetektől fel lehet ismerni az Atyát, ez Jézus és hallgatói számára is egyszerű és egyértelmű tény, ahogyan a szakasz kontextusában ki is tér rá.

1Kor 15:13kk

εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται: - „Hiszen *ha* nincs a halottak feltámadása, akkor Krisztus sem támadt fel.”

A feltétel – halottak feltámadása általában – egyértelmű és valóságos követelménye egyvalaki – Krisztus – feltámadásának.

Mt 26:39

Πάτερ μου, **εἰ δυνατόν ἔστιν**, παρελθάτω ἅπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο: - „Atyám, *ha* lehetséges, távozzék el tőlem ez a pohár!”

A pohár „eltávozása” elméletileg valós lehetőség Jézus számára, de az Atya akaratából nem következett be.

Az ilyen értelemben használt feltételes mondatok az előfordulások gyakorisága szerint 37%-ban egyértelműen igaz, 12%-ban egyértelműen hamis, de valóságos következménnyel számolnak, a maradék 51% előjelen nem meghatározható, de valós következményeket hordoz³.

II. A határozottan feltételes mondatkapcsolat időhatározói jelleggel

Mt 8:31

Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἀπόστειλον ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. – „*Ha* kiűzöl minket, küldj a disznónyájba!”

A feltételes particula jelentése helyesen értelmezve: „amikor”, ez utal a feltétel teljesülésének időbeli megvalósulására.

³ Ezeket a statisztikákat az egyes alakok, szerkezetek és jelentésárnyalatok előfordulásairól J.L. Boyer tanulmányai alapján közöljük, amelyek megtalálhatók a *Grace Theological Journal* 2. (1981) és 9. (1998) számaiban.

Jn 15:20

εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν: - „Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak”
Amikor ez a mondat elhangzik, Jézus még nincs kitéve konkrét üldözésnek, ezért a tanítványai sem szenvednek. Amikor azonban Jézusért jönnek a Gecsemánéban, a tanítványok is elfutnak, és Péter éppen az „üldöztetése” következtében tagadja meg Mesterét. A konkrét szituációban tehát ennek a feltételezésnek is időhatározói jellege van: „amikor, amikortól kezdve ...”.

Lk 16:31

Εἰ Μωϋσῆως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ πεισθήσονται. – „Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, az sem győzi meg őket, ha valaki feltámad a halottak közül.”

A kontextus egyértelművé teszi, hogy itt bár jelen idejű ige szerepel, a feltétel mégis a múltban játszódott le: korábban nem hittek a prófétáknak, ezért később sem fognak hinni a feltámadottnak.

III. Rendkívüli szerkezetek

Néhány mondatszerkezet nem követi a szabályos feltételes mondatszerkesztést, de mindenképpen érdemes megemlíteni a két legfontosabb struktúrára egy-egy részletesebb igeszakaszt hozva példaképp, a többi előfordulásait csak megjelölve:

i.) 1Thess 3:8

ὅτι νῦν ζῶμεν ἐάν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ. – „Mert egyszerre feléledünk, ha ti szilárdan álltok az Úrban.”

A protasisban az εἰ helyett az ἐάν szerepel. Erre találunk példát még az 1Jn 5:15-ben is.

ii.) 1Tim 6:3-4

εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσιν λόγοις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, 6.4 τετύφωται, ... – „Ha valaki tévtanokat hirdet, és nem tartja magát ... az felfuvalkodott”.

A feltétel a μή partikulával egy negatív bővítémmel bővül. Erre példa még az 1Kor 15:2, 2Kor 13:5, Gal 1:7.

2. PROSPEKTIV FELTÉTELES MONDATKAPCSOLAT (CASUS EVENTUALIS)

HASZNÁLATA:

Nagyon gyakori mondatkapcsolat, amelyben a protasis olyan feltételt közöl, aminek bekövetkeztével *számolni lehet vagy kell*. Egy ilyen várakozás vonatkozhat:

a.) *jövőbeli* dologra – ilyenkor az apodosisban többnyire futurum, vagy egy vele egyenértékű imperativus áll

b.) *általános érvényű* dologra, amely idősíkhöz nem köthető – ebben az esetben többnyire praesens imperfectum az apodosisi alak.

SZERKEZET:

a protasisban: ἐάν + coniunctivus

az apodosisban: tetszőleges – nem indicativusi – igemód

PÉLDÁK AZ ELŐFORDULÁSRA:

Mt 6:14-15

Ἐὰν γὰρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος: ἐὰν δὲ μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. – Mert ha az embereknek megbocsátjátok vétkeiket, nektek is megbocsát Mennyei Atyátok. Ha pedig nem bocsátotok meg, Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket.”

Az apodosisban futurum található.

Mk 3:24-25

καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ’ ἑαυτὴν μερισθῆ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη: καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ’ ἑαυτὴν μερισθῆ, οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη σταθῆναι. – Ha egy ország meghasonlik önmagával, nem maradhat meg az az ország; és ha egy háznép hasonlik meg önmagával, nem maradhat meg a háznép.”

Az első mondat apodosisa aoristost, a másodiké futurumot tartalmaz.

Lk 9:13

...εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. – „hacsak el nem megyünk, és nem veszünk eledelt ennek a sokaságnak.”

Ez egy különleges példa, bár a klasszikus görög nyelv gyakran használja ezt a szerkezetet, ahol az ἐάν-t az εἰ váltja ki a coniunctivusi mondatban.

3. POTENCIALIS FELTÉTELES MONDAT

HASZNÁLATA:

A beszélő a protasis tartalmát – a feltételt – mint leghetesebbet vagy elgondolhatóat mutatja be, függetlenül annak valóságtartalmától. A beszélő akár egy önmagában lehetetlen dolgot is elképzélhet, és valóságosnak állíthatja be optativusban, még úgy is, ha az soha nem következhet be valóságosan.

SZERKEZET:

a protasisban: εἰ + optativus

az apodosisban: ἂν + általában optativus

PÉLDÁK AZ ELŐFORDULÁSRA:

1Pét 3:14

ἀλλ’ εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε μηδὲ ταραχθῆτε, - „De még ha szenvednétek is az igazságért, akkor is boldogok vagytok ...”

Szenvedhetnétek – de (valószínűleg) nem szenvedtek. A feltételezésnek nincs megvalósult alapja.

1Pét 3:17

κρείττον γὰρ ἀγαθοποιῶντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν ἢ κακοποιῶντας. – „Mert jobb jót, mint gonoszt cselekedve szenvedni, ha ez az Isten akarata.”

Ez tanításként igaz, de nem biztos, hogy Isten azt akarja, hogy egyáltalán szenvedjünk.

Csel 24:19

τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρῆναι καὶ κατηγορεῖν εἴ τι ἔχοιεν πρὸς ἐμέ. – „Nekik kellett volna megjelenniük előtted, és vádolniuk engem, **ha** valami panaszkodás van ellenem.”

Megtehetették volna, de nem tették meg – a feltételezésnek tehát megint nincs köze a valóságban megtörténtekhez, csupán fikció.

4. AZ IRREÁLIS FELTÉTELES MONDATKAPCSOLAT

HASZNÁLATA:

A beszélő a protasis tartalmát, azaz a feltétel teljesülését irreálisnak, lehetetlennek vagy nem valóságosnak mutatja be.

A jelen és a múlt idejű irreális feltételes mondatkapcsolat közötti különbséget a mondatösszefüggésből kell kikövetkeztetnünk. A különböző akciók csupán aspektust képesek kifejezni: pl. a múltra vonatkozóan εἰ τοῦτο ἐποίησας „ha ezt tetted volna” – lineáris jelentéstartalommal, míg a jelenre vonatkozóan εἰ τοῦτο ἐποίησας „ha ezt tennéd most” – punktuális jelentéstartalommal értelmezve.

SZERKEZET:

a protasisban: εἰ + indicativus

az adoposisban: ἂν + indicativus, leggyakrabban aoristosban vagy imperfectumban

PÉLDÁK AZ ELŐFORDULÁSRA:

Jn 15:22

εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχουσιν: νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. – „Ha nem jöttem volna, és nem szoltam volna hozzájuk, akkor nem volna bűnük, most azonban nincs mentségük a bűneikre.”

A feltétel irreális, mert Jézus eljött, amint azt a vers második felében ki is mondja.

Mk 13:20

καὶ εἰ μὴ ἐκολόβωσεν κύριος τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ: ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς οὗς ἐξελέξατο ἐκολόβωσεν τὰς ἡμέρας. – „Ha az Úr nem rövidítené meg azokat a napokat, nem menekülne meg egyetlen halandó sem ...”

De meg rövidíti, mert nem akarja, hogy elvesszünk – tehát a feltételezés irreális!

Mt 12:7

εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστίν, Ἐλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν καταδικάσατε τοὺς ἄναιτίους. – „Ha pedig értenétek, mit jelent ez: ... nem ítéltétek volna el azokat, akik nem vétkeztek.”

De – sajnos – elítéltétek! Ez a feltételezés sem felel meg a valóságnak.

5. (nem találtam rá megnevezést :)

SZERKEZET:

a protasisban: εἰ + futurum

az apodosisban: bármilyen igealak

PÉLDÁK AZ ELŐFORDULÁSRA:

Lk 11:8

εἰ καὶ **οὐ δώσει** αὐτῷ ἀναστάς διὰ τὸ εἶναι φίλον αὐτοῦ, διὰ γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσων χρήζει. – „ha nem is kelne fel, és nem is adna neki azért, mert barátja, tolokodása miatt fel fog kelni ...”

A példázat időtlen kontextusában használja a szerkezetet.

2Tim 2:12

εἰ ὑπομένομεν, καὶ **συμβασιλεύσομεν**: **εἰ ἀρησόμεθα**, κἀκείνος ἀρνήσεται ἡμῶς: - „Ha tűrünk, vele együtt fogunk uralkodni is; ha megtagadjuk, ő is megtagad minket.”

Lk 19:40

Λέγω ὑμῖν, **ἐάν** οὗτοι **σιωπήσουσιν**, οἱ λίθοι κρᾶξουσιν. – „Mondom nektek: ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani!”

A futurum ebben a mondatban az **ἐάν** particula után áll, ami megengedett változata a szerkezetnek.

ÖSSZEHASONLÍTÓ TÁBLÁZAT A LEGFONTOSABB SZERKEZETEK FIGYELEMBEVÉTELÉVEL

	PROTASIS	APODOSIS	PROTASIS	APODOSIS
	CASUS REALIS		CASUS POTENTIALIS	
JELEN	Indicativus	Indicativus, Imperativus	Optativus	Optativus + <i>ἐάν</i>
MÚLT	Praeteritum, Aoristos, Indicativus	Indicativus	-	(Praeteritum, Aoristos + <i>ἐάν</i>)
	CASUS IRREALIS		CASUS EVENTUALIS	
JELEN	Praeteritum Imperfectum Indicativus	Praeteritum Imperfectum Indicativus + <i>ᾶν</i>	<i>ᾶν</i> + Coniunctivus	Indicativus
MÚLT	Aoristos Indicativus	Aoristos Indicativus + <i>ᾶν</i>	Imperfectum / Aoristos Optativus	Praeteritum / Aoristos (+ <i>ᾶν</i>)